

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי
פרשת ואתחנן
תשפ"ד

(שנה ז', גליון מס' 353)

שיעורי הרב אליהו בר חן
e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

פרשת ואתחנן התשפ"ד

”וּנְשַׁנְתֶּם בְּאֶרֶץ” (ב')

א. במאמר זה, נתמקד בסייעתא דשמיא, ב-ב' עניינים הנמצאים בפרשתו, אשר בעיון בהם - שורש אחד להם. וכדלהלן:

א. ”כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים, וְנִשְׁנַתֶּם בְּאֶרֶץ, וְהִשְׁחַתֶּם וְעִשִּׂיתֶם פְּסָל תְּמוֹנֹת כָּל, וְעִשִּׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לְהַכְעִיסוֹ” (דברים, ד' - כה').

ב. ”שָׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, יְהוָה אֶחָד” (דברים, ו' - די').

ב. הגה"ק רבינו יעקב בן חביב זיע"א¹, בהקדמתו לחיבורו ”עין יעקב”, הביא דברי מדרש²:

¹ כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א, (בספרו הקדוש "שם הגדולים", מערכת גדולים, אות י', סעיף קטן רכ' - מהר"ר יעקב נ' חביב):

”מהר"ר יעקב נ' חביב, תלמיד הרב שמואל ואלאנסי, והיה מגרוש ספרד, מעיר סאמורה.

וחיבר ספר 'עין יעקב', בשלוניקי.

ומרן {רבינו יוסף קארו זיע"א, בחיבורו 'בית יוסף'}, מזכיר ספר 'עין יעקב', באורח חיים, סימן תצד'.

ועוד חיבר מהר"ר נ' חביב תשובות, ושקיל וטרי עם הרא"ם בתשובותיו סימן נ',

ועוד חיבר ביאורים לטור, אורח חיים ויורה דעה, ומביאו מרן בית יוסף.

והוא אביו של הרב מה' לוי נ' חביב.

מהר"ר יעקב נ' חביב, היה ספרדי, והיה דר בירושלים תוב"ב. כ"כ בספר 'מצרף לחכמה' דף כד' ע"ב.

ופשוט שהיה ספרדי, והיה דר בסאמורה, והיה מגירוש ספרד, כמפורש בריש תשובות מהרלנ"ח בנו.

אבל, מה שכתב דהיה דר בירושלים, נתחלף לו מאב לבן, כי מהר"ר נ' חביב בא מהגירוש עצמו, ונתיישב בעיר שאלוניקי, ונח נפשיה שם - טרם סיום הדפסת עין יעקב אשר יסד הרב הנזכר.

² על מקור דברי המדרש, כתב רבינו זיע"א:

”מצאתי כתוב בשם המדרש, ובקשתיה ולא מצאתיה בכל שיתא סדרי”.

"בן זומא אומר - מצינו פסוק כולל יותר, והוא ³, 'שָׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד'.

בן ננס אומר - מצינו פסוק כולל יותר, והוא ⁴, 'וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְדָּ כְּמוֹד'.

שמעון בן פזי אומר - מצינו פסוק כולל יותר, והוא ⁵, 'אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָה, וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבָיִם'.

עמד רבי פלוני על רגליו, ואמר - הלכה כבן פזי!

דכתיב ⁶, 'כָּל־אִשָּׁר אָנִי מֵרְאָה אוֹתָךְ, אֶת תְּבִנֹתַי הַמְשַׁכֵּן וְאֶת תְּבִנֹתַי כָּל כְּלָיו, וְכֵן תַּעֲשִׂי'."

ובביאור דברי המדרש הלזה, כתב רבינו זיע"א:

"וראוי להזכיר, יסוד שורש מחלוקת ג' תנאים האלה.

והנראה על דרך הפשט -

כי סברת בן זומא, שעיקר גדול בתורה, יתד שהכל תלוי בו, הוא ידיעת האמוניות התורניות, הנרמזות בפסוק 'שָׁמַע יִשְׂרָאֵל' ⁷.

וסברת בן ננס, כי בערך אל כלל ההמון, הוא עיקר גדול ויותר כולל עשות משפט ואהבת חסד בין איש לחבירו, אשר זה נרמז בפסוק 'וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְדָּ כְּמוֹד' ⁸,

שכן יקרה להלל, כשבא לפניו עובד כוכבים אחד, ואמר לו גיירני על מנת שתלמד לי התורה על רגל אחת, ואמר לו 'וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְדָּ כְּמוֹד' ⁹.

ובן פזי דקדק בזה יותר, וראה כי המעשים טובים נחלקים לשני מינים,

³ דברים, ו' - ד'.

⁴ ויקרא, יט' - יח'.

⁵ שמות, כט' - לט'.

⁶ שמות, כה' - ט'.

⁷ דברים, ו' - ד'.

⁸ ויקרא, יט' - יח'.

⁹ שבת, לא' ע"א.

ה-א', בין אדם לחבירו, כמו 'וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹדֶךָ',
ה-ב', בין אדם למקום, כמו מעשה הקרבנות.
ולזה, ייחד פסוק 'אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד'¹⁰, כי הוא מעשה הקרבנות לעבודתו יתברך,
בעבור זה, נקבעה הלכה כבן פזי,
לפי שהוא מקבץ מעלות הדעות האמיתיות, ומעלת מעשה הטוב.
וראיה לזה, פסוק¹¹, 'כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתָךְ, אֵת תִּבְנִית הַמְּשֻׁכָּן -
כי מעשה המשכן, שרשו דבר עיוני אמוני,
וציווה¹², 'וְכֵן תַּעֲשׂוּ', שהמעשה והעיון יהיו נקשרים יחד".
ג. בפרשתן¹³, נאמר, "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, כָּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל
מְאֹדְךָ", ותמה בזה הגה"ק רבינו עקיבא איגר זיע"א¹⁴:
היאך מצווה אותנו הקדוש ברוך הוא, לאהוב אותו,
והלא, אי אפשר לכפות על אהבה?
ותירץ בזה:
שהאהבה להקדוש ברוך הוא, היא דבר טבעי,
שכן¹⁵, "כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם",
ומכיוון שהבורא יתברך אוהב אותנו, ממילא, גם אנו באופן טבעי, אוהבים אותו,
ומחמת כן, הברכה הקודמת לקריאת שמע, נחתמת ב"הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּאַהֲבָה",

¹⁰ במדבר, כח' - ד'.

¹¹ שמות, כה' - ט'.

¹² שם.

¹³ דברים, ו' - ה'.

¹⁴ בספר "מילין חדתין".

¹⁵ משלי, כז' - יט'.

כי בשעה שהאדם יודע, שהבורא יתברך אוהב אותו, אזי, הוא יכול לומר בכל כוונתו, **"וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ"**.

ואגב אורחא, ראיתי לציין לפסוק זה את פירושו הנפלא של הגה"ק רבינו חיים זיע"א מוואלאזין ¹⁶ :

"ויבואר עוד על דרך מליצה, מאמר הכתוב ¹⁷, 'פְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם'.

כי הנה ידוע, כי כל הפוסל במומו פוסל ¹⁸,

וכי מי שהוא זך לבב, לא ירגיש כלל - עורמת וחטאי הבריות.

אך מי שהוא בעצמו כן, יערים ומלוכלך בחטאים, הוא מרגיש מיד בחבירו העושה כמעשהו,

והכרת פשעי חבירו, הוא כמו מראה מלוטשה, המראה לאדם צורה כצורתו, אם לבן ואם מפוחם,

והרואה צורה מפוחמת במראה, הלא ידע כי בנפשו הוא, וליבון הוא צריך.

וזה שכתוב 'פְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים' - הצורה אשר רואה לעומתו במים - כן צורת עצמו,

'כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם' - מה שהוא רואה ומכיר בחבירו, גם בקרבו תשכון העוול והחטא הלזה.

ומה שרואה חטא בחבירו, הוא בעצמו יפשפש במעשיו, כי יש בו אותו חטא.

אבל אמרו ¹⁹, 'כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו' -

ועל דרך מליצה, כל הנגעים של חבירו אדם רואה, ומבזהו על זה,

¹⁶ בספרו הקדוש "רוח חיים" על מסכת אבות, פ"ב מ"א.

¹⁷ משלי, כז' - יט'.

¹⁸ קידושין, ע' ע"ב.

¹⁹ נגעים, פ"ב מ"ה.

אך אינו רואה על ידי זה נגעי עצמו, לומר, הלא על כי בקרבי כל אלה - לכך אני מכיר בפשעי חברי".

ד. כתב אדמו"ר הגה"ק רבינו שמשון דוד פינקוס זיע"א²⁰ :

"מיים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ונקרות לא ישטפוה, אם יתן איש את כל הון ביתו פאהבה - בוז ובוזו לו"²¹,

כאשר כלל ישראל והקדוש ברוך הוא נמצאים יחד, ניצתת אהבה, המקשרת אותנו אליו יתברך בקשר בל ינתק.

היהדות, היא כמו חיי נישואין!

מתן תורה, היה בבחינת חתונה, בינינו לבין אבינו שבשמים.

לכן, לפי מנהג הספרדים, בחג השבועות, קוראים פיוט הנקרא "כתובה",

שהוא מעין קריאת הכתובה, שבין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל.

עתה, נתבונן, מהו הבסיס של הקשר שבין איש לאשתו,

ולפי זה, נבין גם, מהו הבסיס לאהבה שבינינו לבין הקדוש ברוך הוא.

אנו אומרים פעמיים בכל יום, "ואהבת את ה' אלקיך"²², זה המסר השני!

אך המסר הראשון הוא, "שמע ישראל... ה' אחד"²³, יחוד ה'!

הבסיס לקשר הדדי, הוא, שכל אחד הוא היחיד והמיוחד אצל השני, ואין אחר מלבדו!

וכשיש יחוד, בהמשך באה גם האהבה!

כשחתן בא לקדש את הכלה, הוא אומר לה: "הרי את מקדשת לי בטבעת זו, כדת משה וישראל",

²⁰ בספרו הקדוש "תפארת שמשון", (על פרשתן, עמודים פח'-צא').

²¹ שיר השירים, ח' - ז'.

²² דברים, ו' - ה'.

²³ דברים, ו' - ד'.

מה פירושה של המילה "מְקַדְּשֶׁת"?²⁴

בראשונים מבואר ²⁴, שקידושין הוא ביטוי של איסור.

"הרי את מקדשת לי", פירושו, הרי את אסורה לכל אדם להיות שלי.

אם היא מיוחדת לו בלבד, ברור שהזיווג יעלה יפה, וברבות הימים תגיע גם האהבה!

הבעיות מתחילות, בשעה שעניי האיש או האשה מביטים הצידה ... ואז רחמנא ליצלן הכל נגמר.

כך צריך להיות מבטינו, על הקשר שבינינו לבין הקדוש ברוך הוא.

יכולים אנו להיות עם חסרונות, אך אם אנחנו מתייחדים עם הקדוש ברוך הוא, הרי שחיים עמו כביכול חיי נישואין מאושרים.

ברגע שנכניס לתוך חיינו התעניינות אחרת, דעות אחרות, הקשר הזה נתון בסכנה.

ה. עוד כתב רבינו זיע"א:

אם נשאל שאלה: מה באפשרותינו לעשות, כדי להיות מובטחים שבכל מצב הקדוש ברוך הוא יחזיק אותנו קרוב אליו?

כמה תורה עלינו ללמוד?

כמה דמעות עלינו לשפוך על סידור ה-"קרבן מנחה" שלנו, כדי שנהיה קרובים להקדוש ברוך הוא?

האמת היא, שלא זו הנקודה!

אם הקדוש ברוך הוא נכנס לבתינו, ורואה שם רק גמרא וסידור - פתוחים או סגורים, העיקר שאלו הספרים היחידים שישנם שם - ולא ספרים מסוג אחר,

הרי שבזה הראנו לו, שאין אצלנו רשות אחרת!

זוהי הערובה היחידה, לקיום הקשר!

²⁴ כן כתבו בעלי התוספות במסכת קידושין, (ב' ע"ב, בד"ה "דאסר לה אכולי עלמא כהקדש").

זוהי עצה נפלאה, להתנתק מהעיתונים, מכלי התקשורת.
נכון, ניתוק זה מצידנו עדיין לא יתן לנו גדלות,
אי אפשר לגדול מאי הקשבה לרדיו והימנעות מקריאת עיתונים ו-מגאזינים'
אופנתיים,
אך באופן כזה, נעשים מסורים, ומקודשים להקדוש ברוך הוא, והוא יתברך
מצידו ימטיר עלינו שפע של גדלות ושל קירבה!
עלינו לומר את המילה "אָקד" ²⁵, וממילא נתמלא באהבת ה' "וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה'
אֱלֹהֶיךָ" ²⁶.

1. עוד כתב רבינו זיע"א:

נחזור מעט יותר עמוק לנקודה זו, מתוך מבט מעשי יותר.
ישנם כל מיני מנהגים יהודיים בעניין הנישואין.
פעם נהגו למשל, שהיו מוליכים את הכלה במרכבה ביום החתונה, בכל רחבי העיר.
במבט שטחי, זה נראה נוגד לצניעות,
אך האמת היא, שהיה זה מנהג של צדיקים וקדושים.
ביאור העניין, הוא כך -
ביום למחרת, האשה תהיה סגורה בבית,
היא לא תִּרְאֶה את פניה ברחוב יותר, כיאה לבת ישראל.
אבל אם היא הייתה נישאת בהסתר, למחרת, אם היה ריב בין הבעל לאשתו,
היתה האשה יכולה לצאת לרחוב בלי שום חשש,
שכן, אף אחד לא ידע בכלל שהיא כבר נישאה.
עכשיו שכולם ראו אותה ככלה, אם היא תעזוב את בעלה, שוב היא לא תוכל
להראות את פניה בציבור מרוב בושה.

²⁵ דברים, ו' - ד'.

²⁶ דברים, ו' - ה'.

לכן עורכים חתונות גדולות ומפוארות, כי תחת החופה התחייבה הכלה: "אני שייכת לחתן זה",

ויש לפרסם זאת, משום שזה מה ששומר על קדושת ישראל.

עקרון זה, נכון גם בנוגע ליחס שלנו עם הקדוש ברוך הוא,

אם ניצור איזשהוא מחייב לאהבת ה' שלנו, כגון: "רבונו של עולם, מהיום במשך תקופה מסויימת, לא יכנסו לביתי שום עיתונים 'מאגזינים' - וכיוצא באלו, אהיה כולי שלך",

אי אפשר להאמין, כמה קדושה מאת הקדוש ברוך הוא, תיכנס לליבנו.

אם נחיה חיים של "אָחַד"²⁷, נזכה להיות בבחינת "כְּגִמְלַל עָלַי אֱמוּנָה"²⁸,

והעיקר, לא להשאיר אפילו פינות קטנות בליבנו למשהו אחר, חוץ מהקדוש ברוך הוא.

וכבר כתב בזה אדונינו הרמב"ם זיע"א²⁹:

"דָּבָר יְדוּעַ וּבָרוּר, שְׂאִין אֶהְבֵּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נְקִשְׁרֵת בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם,

עַד שֶׁיִּשְׁגָּה בָּהּ תְּמִיד כְּרָאוּי, וַיַּעֲזֹב כָּל מֵה שֶׁבְּעוֹלָם חוּץ מִמֶּנָּה.

כְּמוֹ שֶׁצִּוְּהָ וְאָמַר³⁰, 'בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ',

אֵינּוּ אוֹהֵב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶלָּא בְּדַעַת שֶׁיִּדְעֶהוּ.

וְעַל פִּי הַדְּעָה, תִּהְיֶה הָאֱהָבָה,

אִם מְעַט מְעַט, וְאִם הַרְבֵּה הַרְבֵּה.

לְפִיכֵן, צָרִיךְ הָאָדָם לִיַּחַד עֲצָמוֹ, לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּחֻכְמוֹת וּתְבוּנוֹת, הַמוֹדִיעִים לוֹ אֶת קוֹנּוֹ,

²⁷ דברים, ו' - ד'.

²⁸ תהילים, קלא' - ב'.

²⁹ פ"י מהלכות תשובה ה"ו.

³⁰ דברים, ו' - ה'.

כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג, כמו שבארנו בהלכות יסודי התורה".

א. עוד כתב רבינו זיע"א:

בתורה ישנו לאו, שלא ישבו עובדי כוכבים ומזלות,

וכמאמר הכתוב ³¹, "לא ישבו בארצך, פן יחטיאו אתך לי, כי תעבד את אלהיהם, כי יהיה לך למוקש".

וכתב הרמב"ם ³², "בזמן שינד ישראל תקיפה עליהם, אסור לנו להניח עובדי כוכבים בינינו. ואפלו יושב ישיבת עראי, או עובר ממקום למקום בסחורה, לא יעבר בארצנו, אלא עד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח. שנאמר ³³, 'לא ישבו בארצך' - אפלו לפי שעה".

נצייר לעצמינו:

בזמן שלמה המלך ע"ה, מגיע לנמל יפו גוי מאיטליה,

שואלים אותו השומרים, "מה אתה מחפש כאן"?

והוא מוציא את הדרכון האיטלקי, ואומר, "אני תייר, ברצוני לעבור דרך ארץ ישראל, ולהגיע לבבל".

ועל כך פוסק הרמב"ם, שאם מרשים לו להיכנס, עוברים על לאו מהתורה!

מדוע?

מה פשר האנוכיות הזו?

האם זו אמריקה, שצריכים ויזה כדי להיכנס לתחומה!?

התירוץ הוא:

תארו לעצמכם, חתן וכלה לאחר החופה, נכנסים לחדר יחוד ומתיישבים,

ואז לפתע נשמעת דפיקה בדלת,

³¹ שמות, כג' - לג'.

³² פ"י מהלכות עבודת כוכבים וחוקותיהם ה"ו.

³³ שמות, כג' - לג'.

הם פותחים מעט את הדלת, ושואלים את העומד שם, "מה אתה רוצה?"
 "אני רוצה רק לעבור דרך החדר אל החצר" ... הוא אומר.
 "לא!" עונים שניהם בפסקנות, "תעבור מסביב!"
 ארץ ישראל, היא כביכול חדר היחוד של ה' יתברך עם עמו ישראל,
 כלל ישראל, ישבו בארץ ישראל, מקום המקדש, וחיו עם ה' יתברך, עם הקדושה
 שלו.
 היה זה קשר אישי, בל יתואר.
 לכן, לגוי, אסור היה לעבור שם אפילו לרגע!
 ומה עשו בני ישראל?
 הם רצו קצת 'מודרניזציה' ... מדוע לחיות רק עם ה' יתברך?
 הם הכניסו לתוך אותו 'חדר יחוד', כל מיני דברים של הגויים,
 ובזה שברו את כל הקשר, וגרמו לכך שיצאו לגלות!
 גם כיום, לאחר אלפיים שנות גלות,
 עלינו לזכור ולדעת, כיצד נראית היהדות בצורתה המקורית,
 חיים בתוך חדר ייחוד עם ה' יתברך, חיים הבנויים על יחוד ה'.

ח. ידוע בשם רבותינו המקובלים זיע"א - כי "מצרים", פירושו "מצר ים".
 וכמו שכתב ה"ריקנאטי"³⁴, על הפסוק³⁵, "וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ,
 וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבָרָה, וַנִּתּוֹן אֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם":
 "מילת מצרים, הוא לשון מיצר השכינה, הנקראת 'ים'".
 והנה, פנימיותה של "גלות מצרים", היתה, "גלות הדעת"^{36 37}.

³⁴ בפירושו על התורה, פרשת "מקץ".

³⁵ בראשית, מא' - מג'.

³⁶ כמבואר ב"זוהר הקדוש" (חלק ב', דף קס"א ע"א), יעו"ש.

וכשנעיין היטב בדבר, נראה, ש"דעת", פירושה חיבור, וכדלהלן:

א. אצל אדם הראשון וחווה, כאשר קיימו מצוות עונה, נאמר ³⁸ :

"וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ, וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן, וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה."

ומצווה זו, הינה חיבור ב' גופים לאחד,

וכמאמר הכתוב ³⁹ , "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ, וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד."

הא למדת:

ש"ידיעה", אשר הינה משורש "דעת", פירושה חיבור.

ב. כתב אדונינו הרמב"ן זיע"א ⁴⁰ :

"דע, כי חיבור זה הוא עניין קדוש ונקי, כשיהיה הדבר כפי מה שראוי - ובזמן הראוי - ובכוונה הנכונה,

ואל יחשוב אדם, כי בחיבור הראוי יש גנאי וכיעור, חס ושלום.

שהחיבור הראוי, נקרא ידיעה,

ולא לחינם נקרא כך ⁴¹ , 'וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת חַנָּה אִשְׁתּוֹ' ...

ודע, שאילו לא היה בדבר קדושה גדולה, לא היו קוראין אל החיבור ידיעה ⁴² ...

³⁷ וכפי שכתוב בספר ישעיה (ה' - יג')::

"לִכְן גָּלָה עַמִּי מִבְּלֵי דַעַת, וַיִּכְבְּדוּ מֵתֵי רַעַב, וַהֲמוֹנוּ צָחָה צָמָא".

³⁸ בראשית, ד' - א'.

³⁹ בראשית, ב' - כד'.

⁴⁰ "אגרת הקודש", השער הראשון.

⁴¹ שמואל א', א' - יט'.

⁴² וכתב בזה רבינו זיע"א, וז"ל:

"ואין הדבר כאשר חשב הרב המורה ז"ל ב'מורה הנבוכים' (ח"ב, פרק לו'. ח"ג, פרק ח'), בהיותו משבח לאריסטו, על מה שאמר - כי חוש המישוש חרפה הוא לנו.

אבל, כל בעלי התורה, מאמינים, שהשם יתברך ברא את הכל, כפי מה שגזרה חכמתו,

ולא ברא דבר, שיהיה בו גנאי או כיעור.

שאם יאמר שהחיבור הוא דבר של גנאי,

הנה, כלי המשגל הם כלים של גנות, והרי השם יתברך בראם במאמרו.

כאשר הידיים, בעת שכותבין ספר תורה בטהרה, הם מכובדות ומשובחות,

וכשגונבות, או עושות דבר מגונה, הם מגונות,

כך הם כלי המשגל."

ג. על מאמר הכתוב ⁴³, "וְאֶמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים, בְּחֶכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה", כתב רש"י הקדוש:

" וּבְדַעַת' - רוּחַ הַקֹּדֶשׁ."

הא למדת:

ש"ידיעה", אשר הינה משורש "דעת", פירושה חיבור,

כי אותה ה"דעת", מחברת בין הקדוש ברוך הוא, לבין אותו שזכה לזה.

ד. בכמה וכמה מקומות בדברי רבותינו ז"ל ⁴⁴, מצינו, את המושג "בר דעת", לגבי עשיית מעשי קניין, וכיוצא בזה,

שהוא גם כן עניין של חיבור,

שכן, רק בשעה שיש לאדם את אותה "דעת", הוא יכול לעשות את כל אותם המעשים, המחברים אותו אל שאר אנשים "בני דעת".

ה. במסכת נדרים ⁴⁵, מצינו, את מה שהיו אומרים בארץ ישראל:

חלילה, אין הדבר כמו שאמר היווני ... "

⁴³ שמות, לא' - ג'.

⁴⁴ בבא מציעא, ח' ע"א.

חולין, לא' ע"א. ועוד.

"דדא ביה ⁴⁶, כולא ביה,

דלא דא ביה, מה ביה.

דא קני, מה חסר,

דא לא קני, מה קניי."

דהיינו :

אדם שיש בו דעת, יש בו הכל!

אבל אדם שאין בו דעת, מה יש בו?!

מי שקנה דעת, כלום לו יחסר לו!

אבל מי שלא קנה דעת, כל מה שיקנה לא יועיל לו!

הא למדת :

ש"ידיעה", אשר הינה משורש "דעת", פירושה חיבור,

כיוון שעל ידה, יכול האדם להתחבר אל הווייתו.

ט . לאחר שנתבאר לנו, שעניין "קריאת שמע", הוא "חדר יחוד" של כנסת

ישראל עם הבורא ית"ש, ושמילת "דעת" פירושה "חיבור",

נשכיל ונבין, שעומק הפנימיות של עניין "קריאת שמע, הוא מעניין "דעת". וכפי

שנתבאר בתורתו של הגה"ק בעל "באר משה" זיע"א ⁴⁷. וכדלהלן.

⁴⁵ מא' ע"א.

⁴⁶ יעויין בדבריו המתוקים מדבש של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א (בספרו הקדוש "בן יהוידע", שם).

שביאר את המילה "דא", כראשי תיבות, של דעת אמונה,

ללמדך:

שרק על ידי ב' דברים אלו, זוכה האדם לפרנסתו, אשר נקראת "מלאכה".

ומשכך, נעשה אותם אדם לאדם "שלם",

כיוון, ש"אדם", ראשי תיבות, של אמונה, דעת, מלאכה.

⁴⁷ בספרו על פרשתו, מאמר ראשון - קבלת עול מלכות שמים, עמודים קכח-קכט'.

על מאמר הכתוב ⁴⁸, "שִׁפְתַי חֲכָמִים יִזְרוּ דַעַת, וְלֵב פְּסִילִים לֹא כֵן", דרשו רבותינו
ז"ל ⁴⁹:

"אלו ישראל שממליכין להקדוש ברוך הוא בכל יום, תמיד,

ומייחדים שמו בכל יום, תמיד,

שחרית וערבית".

⁵⁰ "הרי שמהות קריאת שמע, היא דעת".

עוד דרשו רבותינו ז"ל ⁵¹:

"אמר רבי אבהו -

לא חרבה ירושלים, אלא, בשביל שביטלו קריאת שמע, שחרית וערבית,

שנאמר ⁵², 'הוֹי מִשְׁכִּימֵי בַבְּקָר, שֶׁכָּר יִרְדְּפוּ וְגו',

וכתיב ⁵³, 'וְהָיָה כִּנּוֹר וְנִבֵּל תִּתֵּן וְחָלִיל וַיִּין מִשְׁתִּיהֶם, וְאֵת פֶּעַל ה' לֹא יִבִּיטוּ',

וכתיב ⁵⁴, 'לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלֵי דַעַתִּי'.

⁵⁵ "אם כן, מוכח שקריאת שמע, היא דעת".

⁵⁶ "נמצינו למדים, שכתוצאה מביטול קריאת שמע, 'מבלי דעת' ⁵⁷,

⁴⁸ משלי, טו' - ז'.

⁴⁹ מדרש "שחר טוב", תהילים, מזמור א'.

⁵⁰ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

⁵¹ שבת, קיט' ע"ב.

⁵² ישעיה, ה' - יא'.

⁵³ ישעיה, ה' - יב'.

⁵⁴ ישעיה, ה' - יג'.

⁵⁵ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

⁵⁶ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

⁵⁷ ישעיה, ה' - יג'.

לא שמו לב, ליחד שמו על בריותיו,

וכל מעשיהם, היו בניגוד לציווי של ⁵⁸, 'וַיַּדְעַתְּ הַיּוֹם, וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לְבַבְךָ, כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים, בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת, אֵין עוֹד',

כי בעצם, פסוק זה, הוא הכוונה היסודית של מצוות קריאת שמע,

וכמו שנפסק להלכה ⁵⁹, 'צָרִיךְ לְהֶאָרֵךְ בְּחַיִּי"ת שֶׁל אֶחָד, כְּדֵי שְׁיִמְלִיךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, שְׁלֹזָה רוּמֵז חֲטוּטָרֶת שֶׁבְּאִמְצַע הַגַּג הַחַיִּי"ת, וְיִאָרֵךְ בְּדַלִּי"ת שֶׁל אֶחָד, שְׁעוֹר שְׁיִחַטֵּב שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַחֲיד בְּעוֹלָמוֹ וּמוֹשֵׁל בְּ-ד' רוּחוֹת הָעוֹלָם'.

והנה ⁶⁰, 'וַיַּדְעַתְּ הַיּוֹם, וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לְבַבְךָ, מוֹרָה, שְׁשֵׁלִימוֹת הַדַּעַת הִיא שִׁיעֲבוֹד הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר'.

והידיעה היא ⁶¹, 'כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת, אֵין עוֹד'.

וזו היא מטרת קריאת שמע, לשעבד את הלב, תוך כדי כוונה זו'.

והנה, על מאמר הכתוב ⁶², 'וַיִּשְׂם דָּנִיֵּאל עַל לְבוֹ, אֲשֶׁר לֹא יִתְגַּאֵל בְּפֶת בַּג הַמְּלָךְ, וּבֵינָיו מִשְׁתַּיִו, וַיִּבְקֶשׁ מִשָּׁר הַסָּרִיסִים, אֲשֶׁר לֹא יִתְגַּאֵל', דרשו רבותינו ז"ל ⁶³ :

"הַצְּדִיקִים לִבָּן בְּרִשְׁוֹתָו".

ועל פסוק זה, כתב רבינו סעדיה גאון :

"שֶׁהִיא קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּכוֹונַת הַלֵּב, כְּדַכְתִּיב ⁶⁴, 'וַיִּשְׁמָתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים, עַל לְבַבְכֶם'".

⁶⁵ "הִרִי, שְׁבִאֲמַצְעוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, זֹכִים לַכֹּךְ, שֶׁהַלֵּב יִהְיֶה בְּרִשְׁוֹתָו,

⁵⁸ דברים, ד' - לט'.

⁵⁹ שו"ע, (או"ח, סי' סא, סעיף ו').

⁶⁰ דברים, ד' - לט'.

⁶¹ דברים, ד' - לט'.

⁶² דניאל, א' - ח'.

⁶³ בראשית רבה, פרשה סז, ח'.

⁶⁴ דברים, יא' - יח'.

היינו, שהוא אדון על ליבו,

וכל זה, הוא תוצאה מהתבוננות הדעת, ושימה אל הלב,

כך שהלב משתעבד אליו יתברך".

והנה, לעיל הובאה דרשת רבותינו ז"ל⁶⁶ :

"אמר רבי אבהו -

לא חרבה ירושלים, אלא, בשביל שביטלו קריאת שמע, שחרית וערבית,

שנאמר⁶⁷, 'הוי משכימי בפקר, שְכָר וְדַפּוּי וגו',

וכתיב⁶⁸, 'וְהָיָה כְּנֹר וְנֶבֶל תֵּף וְחֶלְלִיל וְנִין מְשִׁתִּיָּהֶם, וְאֵת פֶּעַל ה' לֹא יִבְטִיאוּ,

וכתיב⁶⁹, 'לְכֹן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דַעֲתִי'."

⁷⁰ "וכעת נבין, את מאמר הכתוב⁷¹, 'וְהָיָה כְּנֹר וְנֶבֶל תֵּף וְחֶלְלִיל וְנִין מְשִׁתִּיָּהֶם, וְאֵת

פֶּעַל ה' לֹא יִבְטִיאוּ,

כי באמת, כאשר האדם משכים בבוקר, הוא חייב להתעורר לעבודת קונו,

ממה שהוא רואה את השינוי שחל בבריאה, שקודם היה לילה, וכעת יום ...

וזוהי גם כוונתם בזהר הקדוש⁷² -

'בְּשַׁעֲתָא דְנִהִיר צַפְרָא, וְהָיָה בְּרֵשׁ צְלִי צְלוּתִיה וּלְיַחַד שְׁמִיה קְדִישָׁא כְּדָקָא

יְאוּת,

⁶⁵ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

⁶⁶ שבת, קיט' ע"ב.

⁶⁷ ישעיה, ה' - יא'.

⁶⁸ ישעיה, ה' - יב'.

⁶⁹ ישעיה, ה' - יג'.

⁷⁰ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

⁷¹ ישעיה, ה' - יב'.

⁷² חלק ב', דף מז' ע"א.

מִשְׁכִּין עָלַיָּה חֵד חוּטָא דְחֶסֶד,

מִסְתַּכֵּל בְּרַקִּיעָא, שְׂרִיָּא עָלַיָּה נְהִירוֹ דְסִכְלָתָנוּ דְדַעְתָּא קְדִישָׁא, וּמִתְעַטֵּר בֵּיה בְּר
נֶשׁ, וְדַחֲלִין מִנִּיה כָּלָא.

כְּדִין הָאֵי בְּר נֶשׁ, אֶקְרִי בְּרָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּר הֵיכְלָא דְמִלְכָּא.

עָאֵל בְּכָל תַּרְעוּי, לֵית דִּימְחִי בִּידִיָּה⁷³.

כלומר -

ההסתכלות ברקיע בבוקר, כשמצורף עמה קודם לכן ייחוד שמו, מביאה אותו
לשלימות הדעת,

והיינו, באמצעות קריאת שמע שהיא דעת.

ולכן מתאונן הנביא⁷⁴ -

'הוֹי מִשְׁכִּימִי בַבֶּקֶר, שְׂכָר יְרֻדְפוּ, מְאַחְרִי בְנֶשֶׁף, יַיִן יְדֻלִּיקִם. וְהִזָּה כְּנוֹר וְנִבֵּל תִּנְף
וְחֻלִּיל וַיִּין מִשְׁתִּיָּהֶם, וְאֵת פֶּעַל יְהוָה לֹא יִבִּיטוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדִיו לֹא רָאוּ. לָכֵן גָּלָה עִמִּי
מִבְּלֵי דַעַת, וַיִּכְבֹּדוּ מִתֵּי רָעַב, וְהִמּוֹנוּ צָחָה צָמָא',

כי בעוד שבעת השכמתם בבוקר, היה עליהם להתבונן ולהביט בפועל ה',

הרי תמורת זאת, 'שְׂכָר יְרֻדְפוּ... וְהִזָּה כְּנוֹר וְנִבֵּל תִּנְף וְחֻלִּיל וַיִּין מִשְׁתִּיָּהֶם',

ועל כן, 'גָּלָה עִמִּי מִבְּלֵי דַעַת',

כי התנהגות זאת, היא תוצאה מחוסר דעת.

⁷³ ותרגום דבריו הקדושים:

בְּשַׁעֲה שְׁמַאִיר הַבֶּקֶר, וְאוֹתוֹ אָדָם מִתְפַּלֵּל תְּפִלְתּוֹ וְלִיחַד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כְּרַאוּי,

מוֹשְׁכִים עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד.

מִסְתַּכֵּל בְּרַקִּיעַ, שׁוֹרָה עָלָיו אֹר הַהִשְׁכָּלָה שֶׁל דַּעַת הַקְּדוּשָׁה, וּמִתְעַטֵּר בּוֹ הָאָדָם, וְכֵלֵם פּוֹחֲדִים מִמֶּנּוּ.

אֵז הָאָדָם הַזֶּה, נִקְרָא בֶּן לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בֶּן הֵיכַל הַמֶּלֶךְ.

נִכְנָס לְכָל שַׁעֲרָיו, וְאִין מוֹחָה בְּיָדוֹ.

⁷⁴ ישעיה, ה', יא' - יג'.

והרי זה, בגדר 'הַרְשָׁעִים בְּרִשׁוֹת לִבָּן'⁷⁵,

בניגוד לצדיקים, שבאמצעות קריאת שמע 'לִבָּן בְּרִשׁוֹתָן'⁷⁶.

ונפלא בזה, מה שנאמר⁷⁷, 'שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם, וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים, הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם, לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא, מֵרַב אוֹנִים וְאֶמִּיץ כַּחַ, אִישׁ לֹא נֶעְדָּר' -

כלומר, מיד כשאדם נושא עיניו למרום, חייב הוא לראות ולהכיר ש-ה' יתברך הוא שברא אלה.

וזו הכוונה בדברי הגמרא⁷⁸, 'מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדין את ליבם לאביהם שבשמים'.

ויבואר בזה, מאמרם⁷⁹, 'אין מראין דלועים בחלום, אלא, למי שהוא ירא שמים בכל כוחו',

ופירש רש"י⁸⁰, 'דלועין, הוא לשון 'דלו עיני למרום'⁸¹,

היינו, מדריגה זו, שעל ידי נשיאת עיניים למרום יכנע לבבו, אינה אלא אצל ירא שמים בכל כוחו.

ומהאי טעמא, 'אל יתפלל אדם, אלא בבית שיש בו חלונות'⁸²,

וכמו שפירש רש"י⁸³, 'שגורמין לו שיכווין ליבו, שהוא מסתכל כלפי שמים, וליבו נכנע',

⁷⁵ בראשית רבה, פרשה סז, ח'.

⁷⁶ בראשית רבה, פרשה סז, ח'.

⁷⁷ ישעיה, מ' - כו'.

⁷⁸ ראש השנה, כט' ע"א.

⁷⁹ ברכות, נו' ע"ב.

⁸⁰ בד"ה "קרא קורא".

⁸¹ ישעיה, לח' - יד'.

⁸² ברכות, לד' ע"ב.

⁸³ שם.

והיינו, שנשיאת עיניים למרום, שעל ידה מתבונן האדם 'מי ברא אלה' ⁸⁴,
מכניעה את ליבו.

וזה שאמרו ⁸⁵ -

'שאו מרום עיניכם', דא קריאת שמ"ע, ראשי תיבין 'שמע', דמיחדין ישראל
לקודשא בריך הוא פעמים,

והיינו, שלימות ההכרה תלויה בקריאת שמע, שהיא כאמור דעת,

כי רק על ידה זוכים לראות ולהכיר 'מי ברא אלה' ⁸⁶.

וזה שנאמר ⁸⁷, 'ולקצת יומיא, אנה נבוכדנצר עיני לשמא נטלת, ומנדעי עלי
יתוב, ולעליא ברכת, ולחי עלמא שבחת והדרת, די שלטנה שלטון עלם ומלכותה עם
דר ודר',

והיינו, שנשא עיניו לשמים, ומתוך כך הגיע לשלימות הדעת, ומתוך כך שיבח
להבורא ית"ש.

ותראה, שמה שגלו ישראל בגלל ביטול קריאת שמע, הוא כמאמרם ז"ל ⁸⁸ -

'כל אדם שאין בו דעה, לסוף גולה,

שנאמר ⁸⁹, לכן גלה עמי מבלי דעת'.

ומאחר שביטול קריאת שמע, הוא חיסרון דעת, לפיכך גלו,

ובהכרח, שהגאולה תהיה על ידי הדעת, והיינו קריאת שמע.

שהרי אמרו ⁹⁰ -

⁸⁴ ישעיה, מ' - כו'.

⁸⁵ "תיקוני הזוהר", (דף פה' ע"ב, תיקון מט').

⁸⁶ ישעיה, מ' - כו'.

⁸⁷ דניאל, ד' - לא'.

⁸⁸ סנהדרין, צב' ע"א.

⁸⁹ ישעיה, ה' - יג'.

⁹⁰ סנהדרין, צב' ע"א.

'כל אדם שיש בו דעה, כאילו נבנה בית המקדש בימיו.'

והיינו, שעל ידי הדעת, נזכה לבניין בית המקדש.

וכמו שאמרו ⁹¹ -

וּבְשִׁלְשָׁה דְבָרִים הִלְלוּ נִבְנָה בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ ⁹²,

שְׁנֵאמַר ⁹³, 'בֵּן אִשָּׁה אֶלְמָנָה הוּא מְמַטָּה נִפְתָּלִי וּגוֹ', וַיִּמְלֵא אֶת הַחֲכָמָה וְאֶת
הַתְּבוּנָה וְאֶת הַדַּעַת'.

וְכֵן כְּשֵׁי־עֵמֶד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָנוֹתוֹ לְעֵתִיד לְבוֹא, בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים הִלְלוּ נִבְנָה,

שְׁנֵאמַר ⁹⁴, 'בְּחֲכָמָה יִבְנֶה בַּיִת, וּבַתְּבוּנָה יִתְכַוֵּן',

וּכְתִיב ⁹⁵, 'וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמְלֵאוּ'.

ולכן, הגאולה היא דעת!

כדכתיב ⁹⁶, 'כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה', כְּמִים לַיָּם מְכֻסִּים'."

ל. ומעתה, נשכיל ונבין, את דברי המדרש שהביא הגה"ק רבינו יעקב בן חביב
זיע"א ⁹⁷ :

שלעולם הלכה כ-ג' תנאים אלו, שכן, "אלו ואלו דברי א-להים חיים" ⁹⁸,

וביאור מחלוקתם, כך הוא -

א. בן זומא סבר, שהעיקר הגדול, הוא פסוק "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל" ⁹⁹,

⁹¹ שמות רבה, פרשה מח', ד'.

⁹² בחכמה ובתבונה ובדעת.

⁹³ מלכים א', ז' - יד'.

⁹⁴ משלי, כד' - ג'.

⁹⁵ משלי, כד' - ד'.

⁹⁶ ישעיה, יא' - ט'.

⁹⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

⁹⁸ עירובין, יג' ע"ב.

שכן, בפסוק זה יש את עניין יחוד ה' ¹⁰⁰, ואת עניין חדר יחוד ¹⁰¹, ואת עניין הדעת ¹⁰².

ב. בן ננס סבר, שהעיקר הגדול, הוא פסוק "וְאֶהְבֶּתְּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ" ¹⁰³,

שכן, צורת האהבה והחיבור של היהודי להבורא ית"ש,

היא בהרגשתו, כלפי הבורא ית"ש, "כרעך" המבקש טובתך ¹⁰⁴.

ברם, בכדי שלא יבוא האדם לידי זלזול במשך הזמן,

ציוותה עליו התורה הקדושה בפסוק זה, שיהיה הדבר בבחינת "כְּמוֹךָ", שאין בו שינוי כלל ועיקר.

ג. בן פזי סבר, שהעיקר הגדול, הוא פסוק "אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָה, וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים" ¹⁰⁵,

שכן, בפסוק זה, יש בו את עניין התמיזיות, אשר על ידו לא ישלוט עניין "וְנוֹשְׁנֵתֶם בְּאֶרֶץ" ¹⁰⁶,

והיינו, שצריך האדם לאחוז בדרכו של בן זומא, עם צורת העבודה של בן ננס,

אך בהתמדה עצומה, במשך כל יום ויום!

ולפיכך הלכה כמותו.

ומעתה, נשכיל ונבין, את ההוכחה לכך ש-"הלכה כבן פזי", דכתיב ¹⁰⁷, "כָּל־אִשׁוֹר וְאִנִּי מְרֵאָה אוֹתָךְ, אֶת תְּבִנִית מְשִׁכָן וְאֶת תְּבִנִית כָּל כְּלִיו, וְכֵן תַּעֲשׂוּ":

⁹⁹ דברים, ו' - ד'.

¹⁰⁰ וכמו שנתבאר לעיל באות ד'.

¹⁰¹ וכמו שנתבאר לעיל באות ה'.

¹⁰² וכמו שנתבאר לעיל באותיות ח'-ט'.

¹⁰³ ויקרא, יט' - יח'.

¹⁰⁴ וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

¹⁰⁵ שמות, כט' - לט'.

¹⁰⁶ דברים, ד' - כה'.

שכן, על המילים "וְכֵן תַּעֲשׂוּ", דרשו רבותינו ז"ל¹⁰⁸, "לדורות".

והיינו -

שהציווי בזה, הוא, להיות דבוקים בכל דברי המקדש, ובכל דברי הקודש, שהם
הבורא ית"ש וחכמי ישראל,

הוא "לדורות", ובתמידיות!

ועל כן, כאשר נלך בדרכם של בן זומא ובן ננס, עם צורת הקיום של בן פזי -
"לדורות",

אזי, נזכה להתחבר אל מקור הדעת,

ונסלק מעל עצמינו, את עניין "וְנוֹשְׁנֶתֶם בְּאֶרֶץ"¹⁰⁹,

ואזי, נזכה לבניין בית קודשינו ותפארתינו.

יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

¹⁰⁷ שמות, כה' - ט'.

¹⁰⁸ סנהדרין, טז' ע"ב.

שבועות, טו' ע"א

¹⁰⁹ דברים, ד' - כה'.

לזיכרון עולם בהיכל ה'

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- הגה"ק רבי שלמה אסולין בן שמחה (שתח"י) זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- נחמה נעמי דידי (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבונג) בת גרסיה ע"ה
- חנה בת ליליאן ע"ה
- חנה אילוז בת פרוחה ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה

לעילוי נשמתם הטהורה

של כל הקדושים והקדושות אשר נרצחו על קידוש ה'

במלחמת שמחת תורה תשפ"ד